

6. Wiedeman E., *Arabische specifische Gewichtsbestimmungen*, Anna Phys., 1883.
7. Suter H., *Die Mathematiker und Astronomen der Araber und ihre Werkw.-Abh. Gesch. Math., Wiss.*, Leipzig, 1900.
8. S. H. Nasr; *Islamic Cosmological Doctrines*, State University of New York, 1993.
9. Beruni i Ibn Sina; *Perepiska*, Izdatelstvo Fan Uzbekoj SSR, Taškent, 1973.
10. S. H. Nasr, *Correspondence between Ibn Sina and Al-Biruni*, New York, 1993.

Elvis Fejzić

Fatamorganska negiranja bosanske i bošnjačke egzistencije

Esad, Zgodić (2005) *Politike poricanja: o metapolitici i bosanskoj alterpolitici*, Sarajevo: DES.

Knjiga prof. dr. Esada Zgodića *Politike poricanja: o metapolitici i bosanskoj alterpolitici* razmatra egzistencijalna pitanja za samu Bosnu i Hercegovinu, koja su ujedno i nezaobilazna u današnjem *iskrivljenom diskursu* o njoj i njenom neodvojivom, bivstvenom i povijesno utemeljenom elementu – *Bošnjacima*, narodu koji je opstao i ostao, uprkos *pesimističnim prognozama*, kao i njegova, već spominjana, jedina država – *Bosna i Hercegovina*. No, međutim, mnogi *pseudoznanstvenici* opijeni gorkim *pansrpskim i panhrvatskim nacionalizmom i šovinizmom*, i unaprijed inspiriranim *ekspanzionističkim terito-*

rijalnim preokupacijama i osvajanjima, uz svesrdnu pomoć određenog broja *zapadnjačkih uglednika i političara*, koji *obolijevaju i pate* od istog *problema* kao i njihovi prethodnici, nastoje da *ospore povijesnu egzistenciju Bosne i Hercegovine i Bošnjaka*, zemlje koja svoje utemeljenje nalazi u *srednjovjekovnoj bosanskoj državi* i naroda koji je nasljednik tradicije i običaja *dobrih Bošnjana*. Zato je autor u svojoj knjizi, upravo, pokušao argumentima, s jednog trezvenog znanstvenog stajališta - prethodno oslobođenog od opasnih subjektivizacija svake vrste, replicirati i razuvjeriti sulude i, ponekad, *infantilne medijatore*

nacionalšovinističkih ideja, kako one u *susjedstvu* tako i one iz *okcidentalne hemisfere*, i ukazati na svu nekonsekventnost i neutemeljenost njihovog mišljenja. Knjiga se svojim sadržajem nameće svima onima koji misle Bosnu i Hercegovinu i Bošnjake u jednom pozitivnom ozračju, te su svjesni same *njihove osebnosti i kompliciranog historijskog egzistiranja*, ali, također, i *evolutivnog produciranja*. S druge strane, knjiga treba da posluži i kao svojevrtan *dokaz*, ali i *opomena* mnogobrojnim kolonama onih koji osporavaju Bosnu i Bošnjake da to više ne mogu raditi, naročito ne ničim izazvani i ni od koga pozvani, jer *Bosnu i Bošnjake ima ko perom braniti* od agresivnih nacionalističkih politika koje su najčešće uzrokovane *stereotipijama i predrasudama*.

U pogledu sadržine, knjiga je sastavljena iz *dva dijela*, uz prethodno dati uvod o *poimanju metapolitike*, pa se tako prvi dio bavi, uglavnom, *politikama poricanja Bosne i Bošnjaka*, dok drugi dio tretira pitanje konstruiranja *alterpolitike u Bosni i Hercegovini*, ali i kod *Bošnjaka*. Zgodić je *pionir* kad je posrijedi pojam *metapolitike* i njegova kontekstualizacija i uvođenje u bosanskohercegovački diskurs. Naš autor opsežno definira i eksplicira *pojam metapolitike i onog metapolitičkog*, nalazeći mu *topos* i određujući mu *ulogu* u bosanskom društvu,

ali, s druge strane, pokazuje i jednu specifičnu *emancipatorsku* dimenziju u poimanju i kreiranju *alterpolitike u Bosni i Hercegovini*.

Autor je svjestan *diferentnih poimanja* pojma metapolitike, ali on formulira jedno vlastito tumačenje ovog pojma, dosta drugačije od onih u upotrebi, pa, samim time, rezerviran je i prema *shvatanju metapolitike kao onog pretpolitičkog*, ali i *poimanju metapolitike u desničarskom diskursu*, smatrajući navedene primjene *ideologiziranim i spoznajno sterilnim*. Spomenuta primijenjena zastranjenja u poimanju metapolitike iznjedrila su i Zgodićevu potrebu za drukčijim poimanjem metapolitike, ovdje, uglavnom, kao *pojma koji karakteriše stanje egzistencijalne opasnosti, ugroženosti samog opstanka, uništenja života jednog društva, nacije, države, ili, u krajnjem slučaju, cijelog čovječanstva*. Zgodić smatra da se period od prvih višestranačkih izbora u Bosni i Hercegovini 1990. godine, pa do danas može označiti kao *izvanredno stanje*, te bosansku politiku u tom periodu označava kao *iznuđenu metapolitiku* koja je s onu stranu normalno pojmljene, istinske, racionalne i slobodne politike. *Uzroci* koji prisiljavaju na politiku u metapolitičkom diskursu, pored ostalih, su *poricanja bošnjačkog nacionalnog identiteta, egzistentne prijetnje opstanku Bosne i*

Hercegovine kao države, te degradacija identiteta individua u kontekstu neokapitalističke tranzicije koja je nošena na krilima globalizacije. Evidentno je da su Bošnjaci, u poimanju Zgodića, najviše izloženi metapolitici kao prisili, stoga je politikama koje poriču iste posvetio veliku pažnju i replicirao medijatorima takvih politika, onima iz srpskih i hrvatskih nacionalističkih krugova, ali i nekim zapadnim autorima koji osporavaju Bošnjake i njihovo historijsko porijeklo. Osporavanja Bosne i Hercegovine i Bošnjaka, te degradacija građanskog identiteta u Bosni i Hercegovini su manifestna prepreka emancipiranju i kreiranju slobodne, demokratske i proevropske bosanske i bošnjačke egzistencije, koju autor označava kao postmetapolitičku, a sve dok ova osporavanja postoje, i dok su djelatna, prognozira se da ćemo mi živjeti jednu bosansku metapolitičku stvarnost.

Osporavanja Bošnjaka su mnogo-vrsna i autor ih je potpuno svjestan, te ih pokušava eksplicirati kroz negativne dehumanizirajuće karakterologije Bošnjaka koje dolaze od srpskih i hrvatskih nacionalista, mada Zgodić zna i za neke muslimanske intelektualce, u prvoj polovini dvadesetog stoljeća, koji su Bošnjake okarakterizirali negativno, a to su, prije svega, bili muslimani koji su se prohrvatski i prosrpski orijentirali. Također, posto-

je i drugačije karakterologije, pa neki bošnjački autori smisleno Bošnjake pozitivno karakteriziraju, ističući njihovu superiornost, istovremeno obnašajući tako i funkciju odbrane spomenutih od negativnih poricanja koja su prema njima bila direktno ili indirektno usmjerena, te ih svrstavamo u pozitivne karakterologije Bošnjaka. Bošnjačko poricanje ide tako daleko da se, nerijetko, negira njihovo povijesno postojanje i veza s dobrim Bošnjanima, obično ih smatrajući, pri tome, u etničkom smislu Srbima ili Hrvatima, proglašavajući ih, istovremeno, neznalicama, lije-nčinama i ljudima koji još nisu svjesni ni uloge higijene u vođenju zdravog života. Na drugoj strani poricatelji često Bošnjake pežorativno nazivaju i Turcima, dok ih neki drugi nazivaju i cvijećem hrvatskog naroda, ili starim dobrim Srbima koje treba ponovo preobratiti na veru pradedovsku.

U očima srpskih i hrvatskih nacionalističkih krugova Bošnjaci figuriraju i kao jedna izmišljena nacija, kako autor rezimira, okarakterisani su Bošnjaci i nazivima kominternovska, komunistička, novokomponovana, socijalistička ili oktroirana nacija. Osporava im se, od poricatelja iz susjedstva, da su oni posebna nacija, te se čin njihova proglašenja nacijom, obično, tumači kao "podvala komunista i Tita", čime je, prema iluzornom mišljenju

spomenutih poricatelja, samo još više zaoštreno srpsko-hrvatsko pitanje i njihovi međusobni odnosi. Bošnjaci se smatraju samo posebnom *vjerskom grupom* dok su u etničkom smislu, *ili etnički Srbi, ili etnički Hrvati*, zavisno od toga ko vrši poricanja. Pozadinu ideologije izmišljenih nacija čini *ekspanzionistički teritorijalni nacionalizam*, koji teži likvidaciji *etnički stranog i nepoznatog* da bi mogao ostvariti svoju *krajnju svrhu*, što se očitovalo i kroz sam *čin genocida nad Bošnjacima* u zadnjoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu.

Osporava se Bošnjacima jako često i njihovo *povijesno utemeljenje* u srednjovjekovnoj Bosni, historijska tradicija njihove *oblikujuće narodne samosvijesti* te se proglašava nečim što nije dugog vijeka, potpunost njihovog *nacionalnog identiteta* koji se reducira na *religijsku osnovu*, te im se, na kraju, poriče pravo na njihovo *nacionalno ime* i pravo da *svoj jezik* imenuju bosanskim jezikom. Naime, osporava se Bošnjacima bilo kakva veza sa *dobrim Bošnjanima* – stanovnicima srednjovjekovne Bosne, ali ide se i tako daleko u poricanju, pa se smatra da se ne može uopće govoriti o *bogumilskom narodu*. Neargumentirano se, dalje, misli da je *nacionalna svijest Bošnjaka* “izum” tek druge polovine dvadestog stoljeća, da su oni samo *vjerska grupa*, prema *kvazisudu* poricatelja, ugla-

vnom nastala *nasilnim primanjem islama*, te da nemaju nikakve *etničke posebnosti*. No, međutim, jedna od najvećih iluzornosti je i poricanje prava Bošnjacima da sami sebe nazivaju *spomenutim imenom*, te poricanje njihova prava da *svoj bosanski jezik* tako označavaju, pri tome, obično, smatrajući da je isti samo *fikcija* i da ne postoji, nego da je to, u suštini, srpski ili hrvatski jezik.

Zgodić tako rezimira da bošnjačka politika, umjesto da djeluje *racionalno i funkcionalno*, se kreće u sferi *egzistencijalne metapolitike*, boreći se za *vlastito priznanje* i *egzistencijalni opstanak*, neprestano vodeći *politiku poricanja njenih poricanja*.

Poricanja Bošnjaka koja dolaze od *izvjesnih* akademski obrazovanih ljudi iz *zapadne hemisfere*, naročito, zabrinjavaju, te su skoro *komplementarna* poricanjima koja dolaze od srpskih i hrvatskih nacionalista. Ovu vrstu osporavanja možemo eksplikirati *neadekvatnim* poznavanjem same historije Bosne i Hercegovine i *povijesnog utemeljenja* samih Bošnjaka. Nazivaju spomenuti *neupućeni stranci* Bošnjake nekad Srbima, nekad Hrvatima, zavisno od *lične sklonosti i preferencija* samog poricatelja, pri tome osporavajući bilo kakvo *povijesno utemeljenje njihove nacionalne svijesti*. U očima *takvih stranaca* Bošnjaci su samo Srbi ili Hrvati koji su

pod presijom primili islam, uglavnom za vrijeme osmanske vladavine na ovim prostorima. Nepokolebljivi su u tome da je sam Tito *oktroirao* muslimansku naciju i da je to, po svemu sudeći, samo njegova zasluga, što je on uradio iz *ličnih* ili, pak, samo njemu *svojstvenih interesa*.

Autor smatra da je *normalna, racionalna, funkcionalna i demokratska politika*, ili politika koja preferira *opće dobro* moguća samo tamo gdje su već riješena *supstancijalna pitanja*, a kakva su i pitanje *opstanka same države* i pitanje njenog *internog državnopravnog uređenja*. Ni jedno, ali ni drugo u Bosni i Hercegovini nije riješeno, i predmet su, kako kaže Zgodić, *iznuđenog metapolitičkog djelovanja* unutar postojeće *postratne metapolitičke stvarnosti*.

Hrvatski poricatelji bosansko-hercegovačke države poriču bilo kakvo povijesno utemeljenje iste i samu *mogućnost njenog opstanka*, te osporavaju same *njene državne granice*. Smatraju da je BiH *izum komunizma* i da ranije nije postojala, da je ona *hrvatska zemlja* i da njene *neke dijelove* treba ponovo *pripojiti matici Hrvatskoj*. Megalomanske hrvatske halucinantne pretenzije idu tako daleko da Bosnu i Hercegovinu smatraju samo *geografskim trbuhom Hrvatske* kojeg se ona ne može, sve da hoće, odreći, jer je dio nje same.

S druge strane, *srpski nacionalisti*, također, negiraju pravo Bošnjacima na Bosnu i Hercegovinu, smatrajući je *starom srpskom zemljom*. Bosnu i Hercegovinu, kao i Hrvati, smatraju *vještačkom tvorevinom*, a Dejtonsku Bosnu i Hercegovinu *etiketiraju* kao državu koja nema nikakvog smisla, pa na tragu analogije *konkluziraju* da ne treba ni da postoji. Poricatelji Bosne i Hercegovine, iz ovog korpusa, sanjaju o pripajanju iste *Velikoj Srbiji*, državi u kojoj treba da žive *svi Srbi*, a njene *državne granice* smatraju ništavnim i nepostojećim.

Fantazijama pesimističke futurologije Zgodić označava nastojanja *okcidentalnih poricatelja* Bosne i Hercegovine, kao države koja nema nikakvog *povijesnog utemeljenja*, niti *mogućnosti* samog njenog opstanka. Poricanja ovdje idu u dva smjera, nakon *rata protiv Bosne i Hercegovine* i njene *dejtonske konstitucije*, osporava joj se svaka mogućnost njenog *povijesnog opstanka kao države*, na jednoj strani, i, negirajući njenu povijesnu državnu tradiciju, pod određenim, ali, po svemu sudeći, nepoznatim, okolnostima, daju se izvjesne šanse *opstanku i teritorijalnom integritetu same Bosne i Hercegovine*, na drugoj strani. Zaista ovdje figuriraju *fantazmagorijske konstrukcije negiranja i osporavanja* Bosne i Hercegovine kao države, koje polaze od, navodne, nužnosti za

komadanjem spomenute na *etničke entitete* i stvaranja *novog Lesota*, preko *pesimističnih* pretpostavki za sam njen opstanak, trezvenom razumu *neimanentnih* prijedloga za kompenziranjem teritorija, *mimikriranog* zahtjeva za humanim preseljenjem, pa do negiranja *svake mogućnosti* opstanka Bosne i Hercegovine kao države.

Druga skupina poricatelja sa *Ocidenta*, naročito ona radikalna, smatra da Bosna i Hercegovina *nikad kroz historiju nije bila država* te da ona to i *ne može biti*, dok *zastupnici blaže varijante*, manje radikalne, ovog istog uvjerenja, mišljenja su da Bosna i Hercegovina *nikad kroz historiju nije bila država*, ali da ona to, pod posebnim uvjetima, ipak, *može postati* u vremenu koje dolazi.

Ono što ovdje najviše iritira je, svakako, i činjenica da zapadni autori koji negiraju Bosnu i Hercegovinu posjeduju jako *sumnjivo znanje o njoj i njenoj historiji*, te nas, istovremeno, zabrinjava kako ti *neprikosnoveni autoriteti* dozvoljavaju sebi toliki *luksuz*, i kako potpuno uvjereni u ono što govore, negiraju jednu državu koja ima svoje *povijesne korijene* i svoj *povijesni humus*. Oni ne znaju da zemlja koju negiraju i svojataju egzistira, *već vijekovima*, ispunjena *osebujnim supstratom* koji je čini jedinstvenom, a da ni sami nisu svjesni da su se,

očigledno vođeni zabludama i lažnim putokazima, upustili u prosuđivanje *onoga što dovoljno ne poznaju* i što za njih čini *sferu nepoznatog*.

Prepoznaje Zgodić figuriranje metapolitičke stvarnosti i u *sferi tranzicijskih procesa*, tj. u odnosu bosanskih građana prema nadolazećem kapitalizmu. Krucijalni egzemplari tranzicijskog procesa u Bosni i Hercegovini su *omasovljene lihvarske radnje* koje razaraju, ionako slabu, moć državnih temelja, *neefikasna moć državne legislative* čije su refleksije pogubne za samu državu i društvo u cjelini, *porast siromaštva* koje je dostiglo neslućene razmjere - što je direktno u vezi sa kolapsom bosanskohercegovačke privrede i otpuštanjima radnika sa posla. Zabrinut je Zgodić svakodnevnim primjerima pretvaranja *demosa* u *vulgus*, što nas rastužuje i naše nade za boljim vremenima čini sve više neizvjesnijim, nerealnijim, a nerijetko i *sizifovskim*. Autor traži alternative neoliberalističkoj ideologiji nametnutoj *izvana* i dijelom produciranoj od *lokalnog provincijalizma*, koja, evidentno je to, u tekućem tranzicijskom procesu dovodi do *razaranja ljudskih identiteta* i *nesigurnih temelja društva*, te nalazi da je to apoložiranje ideje *socijalne države*.

Problematizira, nadalje, autor, prvi među bosanskohercegovačkim autorima, i problem *elita* u Bosni i

Hercegovini, te se bavi pitanjem njihova (*ne*)postojanja i rekonstruiranjem njihove odgovornosti za događaje u zemlji u toku devedesetih godina prošlog stoljeća, kao i njihovim uticajem na negativne indikatore tranzicijskog procesa u zemlji. Postojanje *bošnjačke elite* nailazi na velika negiranja od *standardnih i dobro poznatih aktera*, koji su mišljenja da predmetna elita ima intencije da stvori *etnonacionalnu državu* za sebe, da je u velikoj mjeri odgovorna za ratove na prostorima *ex-jugoslavije*, ali i da vrši *prekvalifikaciju autora iz srpskih i hrvatskih krugova* u svoje redove, kako bi mogla raditi na afirmaciji svojih *nacionalnih atributa*, gdje se ozbiljno problematizira i pitanje bosanskog jezika i njegovog postojanja. Pita se Zgodić postoji li u Bosni i Hercegovini *nezavisna intelektualna elita* ili je sebi to pravo, prije svega, pribavila *ekonomska i politička oligarhija*, koja, kako vrijeme prolazi, postaje sve bogatija i malobrojnija, na jednoj strani, dok, na drugoj strani, građani Bosne i Hercegovine, obični ljudi, sve teže egzistiraju i na rubu su siromaštva, jer je kroz *nelegalnu privatizaciju* veliki broj njih ostao bez zaposlenja, pa tako i izvora egzistencije za sebe i svoju porodicu. No, međutim, sve ukazuje na to da je bošnjačka elita i u *zadnjem ratu protiv Bosne* doživjela strašan *elitocid*, iako primjere *njihove*

egzekucije možemo naći, nerijetko, i u stoljećima koja su iza nas i koja su obilježena *pojedinačnim i masovnim slučajevima egzekucije* ili, pak, *nerazjašnjene smrti* obrazovanih Bošnjaka. Zgodić zna i za činjenicu koja ide u prilog tvrdnji da su *mržnju* među bosanskohercegovačkim narodima raširile *nacionalne političke elite*, te da su one, istovremeno, i najveća prepreka *procesu pomirenja između naroda u Bosni i Hercegovini*. Smatra on da su nacionalne političke elite *glavna prepreka* konstituciji bosanskohercegovačkog društva kao *građanskog društva*, za koje se bore *multietničke partije* u Bosni i Hercegovini i neki međunarodni akteri.

Zgodić pokušava prepoznati, konstruirati i suprotstaviti *adekvatnu alterpolitiku* postojećoj i figurirajućoj metapolitičkoj stvarnosti u Bosni i Hercegovini. Pod alterpolitikom ovdje se podrazumijeva *drugачija politika u odnosu na faktokratsku politiku*. Traži autor, ovdje, i aktivniji doprinos *bosanskohercegovačke inteligencije* u samom procesu konstruiranja alterpolitike postojećoj faktokratskoj politici koja razara multietničko, multikulturalno i multireligijsko lice Bosne i Hercegovine.

Sugerira se *autohtonim narodima*, u Bosni i Hercegovini da treba da teže *izgradnji bosanskohercegovačkog društva kao civilnog društva*, jer to je jedini

put do prosperitetnije budućnosti.

Dalje se predlaže čuvanje i njegovanje bosanske kulturne autentičnosti, koja se nalazi pod raznim presijama i svojatanjima, te se u njoj prepoznaje horizont očuvanja i afirmiranja bošnjačkog nacionalnog individualiteta u nastupajućim globalizirajućim previranjima.

Svjestan je autor i problema koji su vezani za samu bosansku državu u tekućem tranzicijskom periodu, što on, ovdje, markira kao *etatističko pitanje*, koje je potrebno, još jednom, iznova, *emancipatorski promisliti*. Bosanska država treba da bude *jaka demokratska država*, ali *ograničena u svojim mogućnostima*, istinska *socijalna država*, konstruirana po mjeri *njenih građana*, takvom je priželjkuje naš autor, te u njoj vidi *aktera* bez kojega neće biti moguće oblikovati ni civilno društvo.

Kroz formu *replika* na politike poricanja Bosne i Hercegovine i Bošnjaka, autor želi dokazati nekim *neupućenim subjektivnim sveznalicama* sa Okcidenta koliko, zapravo, nisu u pravu kada negiraju *bošnjački nacionalni i bosanski državni identitet*. Zgodić pokušava shvatiti samu *intenciju i kauzalitet* izrečenih poricanja, na kraju, hipotetički zaključujući da je tu najvjerojatnije riječ o *nedužnom neznanju* bosanske povijesti i osebnosti bošnjačkog nacionalnog

individualiteta.

Replicira naš autor osporavateljima bosanske države i bošnjačkog naroda i uvjerava ih, istovremeno, upućujući ih na činjenice da: *socijalizam nije stvarao nacije*, pa tako nije stvorio ni bošnjačku, nego je stvarao društveni ambijent za nastanak nacija koje su imale osebujan povijesni razvitak; *nacija jest to što jest* – tako da je uzaludno poricati ono što je samo iznudilo svoje priznanje, ili pokušavati ukinuti ono što ne dozvoljava da se ukine; *nema etnički čiste nacije*, pa tako i bošnjaštvo ima avarsko-slavske i ilirsko-romanske korijene, dok su teze o Bošnjacima kao islamiziranim etničkim Srbima i etničkim Hrvatima neutemeljene i lažne; *etnokarakterologije su stvar konzervativno-desničarskih ideologija* i obično su u službi agresivnog nacionalizma, u što nas uvjeravaju izložene ideje nekih srpskih i hrvatskih nacionalista; egzistira diferencija *nacije u postajanju i nacije u postojanju*, koje moramo biti svjesni, jer to je slučaj i sa bošnjačkom, *dovršenom*, modernom nacijom, *nacijom u postojanju*, dok su uvjeti njena postajanja historijski prevladani i nisu dio njene moderne egzistencije; *prosrpska i prohrvatska identifikacija Bošnjaka* uvijek je bila motivirana ili svojevrtnim *prisilama* ili, pak, nekim *političkim i pragmatičnim razlozima*, dok, skoro, nikad nije bila motivirana

etničkim razlozima; i uprkos raznim negiranjima bosanske države i njenog povijesnog kontinuiteta, evidentno je da je ona *već u srednjem vijeku bila zasebni teritorijalni, državni i politički individualitet*, te da je svoju nezavisnost, posebnost i cjelovitost, nekad uistinu i uz puno poteškoća, ipak, uspjela sačuvati.

Zgodić pledira stvaranje *istinskog civilnog društva* u Bosni i Hercegovini koje će biti *odvojeno* od države, ali i u *međuzavisnosti* s njom, što je odlika demokratskih političkih sistema. Organi javne vlasti u Bosni i Hercegovini moraju preuzeti na sebe brigu oko stvaranja *uslova* u kojima bi se razvijalo i djelovalo civilno, ili građansko društvo, ali je u njegovom profiliranju značajan i doprinos *nevladinih organizacija* koje, u perspektivi, trebaju mnogo više raditi na njegovom konstruiranju.

No, međutim, prije nego što uđemo u proces izgradnje građanskog društva u Bosni i Hercegovini, prije toga se mora postići, uvjeren je autor, *socijalno bazični konsenzus* i *konsenzus oko novouspostavljenih vrijednosti*, a onda procesima *političke socijalizacije* raditi na oblikovanju *bosanskohercegovačkog građanstva kao političkog naroda*. Društvenopovijesnom biću Bosne i Hercegovine, rezimira Zgodić, najviše odgovara da se ona ustavnopravno uredi kao

demokratska teritorijalna država svojih građana zasnovana na izgradnji *civilnog društva*. Stvaranje Bosne i Hercegovine kao građanske države zahtijeva njeno *unitarno uređenje*, koje pretpostavlja postojanje samo jedne države na njenoj teritoriji, dok se *prava i slobode* njenih *etničkih subidentiteta* mogu osigurati ustavnopravnim rješenjima. Konstatira autor da trebamo težiti konstruiranju *novog građanskog političkog identiteta*, *novog građanskog ethosa*, do kojeg možemo doći procesima *nove* političke socijalizacije. Konstrukcija Bosne i Hercegovine kao *građanske države* uveliko odgovara i Bošnjacima, kao njenom konstitutivnom elementu, jer omogućava *očuvanje* same njene teritorije u *multinacionalnom sklopu* i, istovremeno, *fundusa* za koji su Bošnjaci povijesno vezani i bez kojeg ne mogu faktički egzistirati. Bošnjaci će tek u građanski konstituiranoj Bosni i Hercegovini biti u prilici da se *istinski osvijeste* i *izmodeliraju* svoje demokratske pretpostavke, dok, s druge strane, neće biti na udaru, uprkos strahovima nekih radikala, njihova *religijska osjećanja*, ali ni njihova *tradicija i običaji*, te ne treba da stvaraju iluzorni strah od nečega što je u svojoj esenciji *pozitivno*.

Kulturna hegemonija koja prodire iz evroatlantskog svijeta u poskominističke zemlje, pa samim time i u

Bosnu i Hercegovinu, *ugrožava* razvoj civilnog društva, jer obezličava *ono njihovo unikatno*, običajno i tradicijsko, te ih čini *neoperativnim i nepepektivnim*. Misli autor da mi u Bosni i Hercegovini moramo istrajavati na *njegovanju bosanske i bošnjačke kulturne autentičnosti*, da nam je to *jedina obećavajuća futuristička pretpostovka* na kojoj možemo izgrađivati Bosnu i Hercegovinu kao unitarnu državu slobodnih i punopravnih građana, kao političkog naroda. Na ovaj način, njegovanjem autentične bosanske i bošnjačke kulture, sudbinu Bosne i Bošnjaka činimo mnogo izvjesnijom, jer to je *najbolja odbrana* od raznih *redukcionističkih nasrtaja* na naš identitet, naravno, uz *kulturu konvergencije* koju trebamo njegovati zbog *našeg bogatog i višedimenzionalnog kulturnog naslijeđa*. Sasvim je jasno da *obrazovanje* bošnjačke nacionalne svijesti *kod svake generacije*, putem složenih procesa socijalizacije, treba da bude *obaveza*, jer samo tako se možemo zaštititi od mnogovrsnih poricanja i nasrtaja na naš identitet. Pretpostavke *istinske edukacije*, operirane od *vanjskih mistifikacija i zastranjenja*, u Bosni i Hercegovini su garant bolje, ugodnije i svjetlije budućnosti, koja neće biti zasnovana na lažnim znanjima historije, tradicija, običaja, izokrenutim viđenjima *onog religijski drugačijeg* i sl. Apologira

autor i *slobodu mišljenja i pisanja* kao izlaz iz vladajućih tamnica *lažnog znanja*, i kao *obećavajući fakt* prosperitetnije sutrašnjice, ali i kao *preventivni faktor* koji otežava posao nasilnim poricateljima *onoga što se osporiti ne može*.

Da bismo istupili iz metapolitičke stvarnosti, neophodno nam je da težimo stvaranju jedne snažne, *unitarne države*, koja će svojim *ustavnim odredbama* biti ograničena i odvojena od civilnog društva, s kojim će biti u neprestanoj međuzavisnosti. Samo *građanska Bosna i Hercegovina*, jaka i stabilna država, koja ustavom čuva prava i slobode svojih etničkih subidentiteta i koja njeguje svoju kulturnu autentičnost i osebnost, garantuje nam izvjesniju i sigurniju budućnost, rehabilitiranu od trenutne egzistencijalne metapolitičke stvarnosti. Rezimira autor da mi moramo prvo riješiti naše egzistencijalne metapolitičke probleme, uprkos himničnim prijedlozima neoliberalista, globalista i kosmopolista, te stvoriti jaku državu koja će biti u stanju da se održi u trenutnom *metežu* globalnog diskursa, čuvajući, pri tome, svu osebnost svog supstrata.

Obradovan sam činjenicom da jedan ovakav rukopis, *humanistički i emancipatorski*, prije svega, mogu preporučiti, istovremeno sav sretan i ohrabren *argumentima i instrukcija-*

ma koje su postale dio mog saznanja *o Bosni i Hercegovini, o Bošnjacima i o nama*, što moje brige značajno umanjuje, moj san čini puno mirnijim, a moju sutrašnjicu mnogo izvjesnijom. Konstatiram da je lahko *koračati* kroz život, ako slijedimo *plemenite, istinske i realne* ciljeve koji nas neprestano

usmjeravaju i našim *radnjama* daju smisaon prizvuk, a uvjeren sam da jednu *takvu dimenziju* ima i naš rukopis. Autor je u želji da eliminira ono *sizifovski tragično* u egzistiranju jedne države, jednog naroda i nas samih upravo *traga*o za takvim ciljevima ♦

Hasnija Muratagić-Tuna

Vrijedan doprinos proučavanju Kur'anskog teksta

(Esad Duraković, Lutvo Kurić: KUR'AN STILSKO I MATEMATIČKO ČUDO, Svjetlostkomerc, Sarajevo, 2006)

*Pitanja koja se ne mogu riješiti bez pozivanja na iskustvo jesu
ili matematika ili lingvistika.*

Bernard Russell

Sve je odista u velikim riječima, a velike riječi zapisane su u svetim knjigama. One su izvezene zlatnom žicom bogatih mogućnosti stvaralačkog jezičkog izraza. Od pojave Kur'ana pa do naših dana napisan je veliki broj radova koji se bave njegovim tumačenjem. Naprosto je teško pobrojati sve orijentacije, metodološke i teorijske, koje se bave njegovim

fenomenom. Jedna od važnijih je lingvostilistička metoda, bez koje nije moguće govoriti o stilu Kur'ana kao cjelovitom fenomenu. Kur'anski model jezika po prirodi stvari nosi elemente koji su specifični samo za tu jezičku manifestaciju. U diskusiju o fenomenima i vrijednostima njegovim poodavno su se uključili lingvisti i književni teoretičari, s namjerom